

2. Кузнецова Н. Ф. Принципы уголовного законодательства II Курс уголовного права. Общая часть. Т. 1: Учение о преступлении / Под ред. Н. Ф. Кузнецовой, И. М. Тяжковой. – М., 1999. – С. 17.
3. Нажимов В.П. Справедливость наказания – важнейшее условие его эффективности / В.П. Нажимов // Вопросы организации суда и осуществления правосудия в СССР. Т. 2. – Калининград, 1973. – С.70.
4. Сахарук Т.В. Загальні засади призначення покарання за кримінальним правом України та зарубіжних країн: порівняльний аналіз / Т.В. Сахарук : автореф. дис. к.ю.н. – К., 2006. – С. 14.
5. Бриллиантов А.В. Дифференциация наказания: уголовно-правовые и уголовно-исполнительные аспекты: Автореф. дисс. докт. юрид. наук. / А.В. Бриллиантов – М., 1998. – С. 11.

Ключові слова: індивідуалізація покарання, суспільна небезпека злочину, засади призначення покарання, судовий розсуд.

Ключевые слова: индивидуализация наказания, общественная опасность преступления, начала назначения наказания, судебское усмотрение.

Key words: individualization of punishment, public danger of a crime, principles of sentencing, judicial discretion.

ДАНІЛЬЧЕНКО ІНГА РОБЕРТІВНА

Національний університет «Одеська юридична академія»,
асистент кафедри кримінального права

ГЕНЕЗИС ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО В УКРАЇНІ

Домашнє насильство вважається серйозною проблемою в кожній країні, де вивчається це питання. «Аналіз матеріалів експертних обстежень і доповідей Комісії ООН з попередження злочинності і кримінального правосуддя, доповідей Комітету ООН по гендерній політиці, документів і матеріалів правозахисних організацій свідчить, що насильство в сім'ї являє собою світову проблему. В усьому світі близько 60% осіб піддаються фізичному насильству з боку партнерів; 40% піддаються побоям з боку партнерів і ще 40% – психологічним знущанням» [5, с. 764].

Розробленням правового аспекту проблеми насильства в сім'ї у своїх працях займалися такі науковці: В.О. Туляков, Н. В. Аніщук, В. В. Вітвіцька, П. О. Власов, Г. Є. Запорожцева, О. В. Ковальова, Д. В. Коломєць, Т. В. Лактіонова, та інші.

Проблема насильства в сім'ї є предметом численних міжнародних актів, які ратифіковані багатьма демократичними країнами світу. Насамперед, йдеться про Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, Конвенцію ООН про економічні, соціальні, культурні права, Конвенцію про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, Декларацію про захист усіх осіб від катувань та інших жорстоких,

нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, Конвенцію ООН про права дитини, Декларацію ООН про викоринення насильства стосовно жінок від 20 грудня 1993 року.

Значних зусиль щодо подолання сімейного насильства докладає Рада Європи, учасницею якої є й Україна. Статистика свідчить, що 25% усіх тяжких злочинів у Європі вчиняються чоловіками, які застосовують насильство проти своїх дружин. У зв'язку з цим Радою Європи були прийняті такі важливі документи: Рекомендація № R (85) 4 про насильство в сім'ї, Рекомендація № R (91) 11 про сексуальну експлуатацію, порнографію і проституцію, а також про торгівлю дітьми і підлітками [4, с. 280].

Українським законодавцем також ведеться плідна робота з протидії насильству в сім'ї. Основу законодавства України з попередження насильства в сім'ї становить Конституція України, зокрема, ст. ст. 3, 21-24, 27-29, 32, 51, 52.

Важливим кроком у подоланні сімейного насильства мав стати Закон України «Про попередження насильства в сім'ї» від 15.11.2001 року. [2] Слід зазначити, що Україна була першою країною на теренах колишнього Радянського Союзу, яка прийняла такий закон. Це, перш за все, свідчить про офіційне визнання насильства в родині негативним суспільним явищем, з яким потрібно боротися із залученням держави. Але сам факт прийняття цього Закону не став панацеєю для вирішення проблеми домашнього насильства. Оскільки суспільні відносини, які виникають у родині, за своєю природою були, є і будуть приватними, то державі, в особі державних органів, організацій надзвичайно складно втручатися та впливати на процеси сімейного насильства. Для розв'язання цієї проблеми недостатньо прийняти кілька нормативно-правових актів, необхідно створити налагоджений ефективний механізм протидії насильству в сім'ї. Тому для практичної реалізації даного Закону в Україні були прийняті наступні підзаконні нормативно-правові акти: Міністерством внутрішніх справ України була затверджена інструкція «Про порядок узяття на профілактичний облік та порядок зняття з профілактичного обліку осіб, які вчинили насильство у сім'ї» від 9 квітня 2002 року № 329; Наказ Міністерства охорони здоров'я України «Про затвердження заходів щодо виконання Закону України «Про попередження насильства в сім'ї» та Примірного положення про центр медико-соціальної реабілітації жертв насильства в сім'ї» від 23 січня 2004 року № 38, тощо.

На сьогодні в Україні набув чинності Закон № 5294 «Про запобігання та протидію домашньому насильству». Верховна Рада прийняла цей Закон ще у грудні 2017 року, а з 11 січня 2018 року набула чинності норма документа про обтяжуючі обставини. З 11 січня 2019 року набули чинності інші норми закону.

Розглянемо детальніше в чому суть цих змін:

По-перше, зміни стосуються не лише злочинів проти статевої свободи, а ще й домашнього насильства. Тепер за домашнє насильство та

примушування до шлюбу діє кримінальна відповідальність, ККУ доповнено наступними статтями:

- ст. 126-1 «Домашнє насильство»

Домашнє насильство, тобто умисне систематичне вчинення фізичного, психологічного або економічного насильства щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах, що призводить до фізичних або психологічних страждань, розладів здоров'я, втрати працездатності, емоційної залежності або погіршення якості життя потерпілої особи, – карається громадськими роботами на строк від ста п'ятдесяти до двохсот сорока годин, або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до п'яти років, або позбавленням волі на строк до двох років;

Цікаво, що постраждалою дитиною визнається не тільки та, яка зазнала домашнього насильства, а яка є свідком цієї події.

- ст. 151-2 «Примушування до шлюбу»

1. Примушування особи до вступу в шлюб або до продовження примусово укладеного шлюбу, або до вступу у співжиття без укладання шлюбу, або до продовження такого співжиття, або спонукання з цією метою особи до переміщення на територію іншої держави, ніж та, в якій вона проживає, – караються арештом на строк до шести місяців або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк.

У нових редакціях викладено три статті ККУ:

- ст. 134 «Незаконне проведення абортів або стерилізації»

2. Примушування до аборту без добровільної згоди потерпілої особи – карається обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.

- ст. 152 «Зґвалтування»

1. Вчинення дій сексуального характеру, пов'язаних із вагінальним, анальним або оральним проникненням в тіло іншої особи з використанням геніталій або будь-якого іншого предмета, без добровільної згоди потерпілої особи (зґвалтування) – карається позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років.

- ст. 153 «Сексуальне насильство»

1. Вчинення будь-яких насильницьких дій сексуального характеру, не пов'язаних із проникненням в тіло іншої особи, без добровільної згоди потерпілої особи (сексуальне насильство) – карається позбавленням волі на строк до п'яти років.

По-друге, статевий акт завжди потребував добровільної згоди. Раніше термін «зґвалтування» розумівся з медико-біологічної точки зору як вагінальний секс між чоловіком та жінкою, а все інше – задоволення статевої пристрасті неприродним способом. Як наслідок, суб'єктом цього злочину майже завжди були чоловіки і доволі нечасто – жінки (але у

формі співучасті, наприклад організатори). Це викликало безліч проблем в частині кваліфікації, розслідувань.

Саме тому з 11 січня згвалтуванням є будь-який секс (проникнення вагінальне, анальне, оральне), якщо на це немає добровільної згоди особи. Її не треба нотаріально посвідчувати, це робиться в будь-який спосіб, часто невербальний (стаття 152 КК України). Якщо сексу не було, тобто проникнення в тіло особи, це може бути кваліфіковане як сексуальне насильство без згоди особи (стаття 153 КК України).

По-третє, Кримінальний кодекс доповнено розділом XIII-1 «ОБМЕЖУВАЛЬНІ ЗАХОДИ», що передбачає можливість застосування таких заходів в інтересах потерпілого від злочину, пов'язаного з домашнім насильством.

По-четверте, поліцейським надали право контролювати поведінку домашнього кривдника. Це робиться задля того щоб не допустити повторних випадків насильства. Тобто, якщо поліцейські почують крики, шум та галас, що свідчитиме про побиття, вони мають право зламати двері та увійти в помешкання і захистити постраждалих.

Поліцейські отримали право анулювати дозволи на право купівлі, носіння, зберігання зброї та боеприпасів до неї. Водночас, вони можуть вилучати зброю, якщо вона використовується не для захисту, а для агресії.

Відтепер за насильство над рідними будуть карати громадськими роботами від 150 до 240 годин або навіть й позбавленням волі терміном до двох років.

По-п'яте, домашнім насильством вважаються не лише побої, а й факти психологічного та економічного тиску. Але аби довести ці факти потрібно, щоб над членом сім'ї систематично знущались (подія відбулась понад три рази) і з'явилися психологічні наслідки. Все це потрібно буде доводити шляхом проведення численних експертиз.

З вищенаведеного можна сказати, що для попередження насильства в сім'ї та практичної реалізації відповідного закону в Україні була прийнята численна кількість підзаконних актів, сформовано коло спеціальних суб'єктів і постійно вносяться зміни до законодавства. Новий Закон проти домашнього насильства заслуговує на позитивну реакцію спільноти, проте має певні прогалини, які пов'язані із його застосуванням на практиці. Невідомим залишається місце перебування кривдника, якому заборонено перебувати у спільному із сім'єю житлі; невідома доказова база для застосування обмежувальних приписів; захист людей, які стали свідками насильства, тощо. Але сам факт того, що Україна виходить на нову дорогу боротьби з насильством в родинах, не може не радувати.

Список використаної літератури:

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

2. «Про запобігання та протидію домашньому насильству»: Закон України від 03.10.2017р. № 5294 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19>
3. Пивоваров В. В., Ілліна А. В. Кримінологічний аналіз законодавства про запобігання і протидію домашньому насильству / В. В. Пивоваров, А. В. Ілліна // Порівняльно-аналітичне право. – 2018. – № 1. – С. 280–284.
4. Туляков В.О. Профілактика насильства в сім'ї: проблеми і перспективи. Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. пр. / редкол.: С.В. Ківалов (голов. ред.), М.О. Баймуратов (за ст. голов. ред.), Р.Л. Біла [та ін.]; МОН України, ОНЮА. Одеса: Юрид. л-ра, 2003. Вип.18. С. 764-769.

Ключові слова: домашнє насильство, статєва свобода, психологічний тиск, насильницькі дії, зґвалтування, незаконне проведення аборту, сексуальне насильство, побой.

Ключевые слова: домашнее насилие, половая свобода, психологическое давление, насильственные действия, изнасилование, незаконное производство аборта, сексуальное насилие, побои.

Key words: domestic violence, sexual freedom, psychological pressure, violent acts, rape, illegal abortion, sexual abuse, beatings.

КЕДИК ВЕРОНІКА ПЕТРІВНА

Національний університет «Одеська юридична академія»,
асистент кафедри кримінального права

ПРИНЦИПИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ ЩОДО КАТЕГОРІЇ ОСІБ, ВИЗНАЧЕНИХ У СТАТТІ 9 КК УКРАЇНИ

Стаття 9 КК України – «Правові наслідки засудження особи за межами України» не лише законодавчо закріплює можливість врахування органами досудового розслідування та вітчизняними судами вироку, винесеного іноземним судом, а й відображає кримінально-правову політику України по відношенню до зазначеної категорії осіб, що виражається не лише у можливості посилити відповідальність особи, а й прийняти рішення про звільненні від кримінальної відповідальності або покарання [1, 157].

Правова політика щодо категорії осіб, зазначених у ст. 9 КК України, будучи частиною внутрішньої політики держави, не утворює єдиної монолітної структури. Як магістральний напрямок діяльності держави по боротьбі зі злочинністю, вона складається з кількох елементів – кримінально-правової політики, кримінально-процесуальної політики, кримінально-виконавчої політики та кримінологічної (профілактичної) політики. Всі ці чотири елементи, як ми можемо бачити, у тій чи іншій мірі, прямо чи побічно, відображені у змісті ст. 9 КК України.

Кримінально-правова політика це самостійний напрямок внутрішньої правової політики України, який, на підставі загальної теорії боротьби зі злочинністю розробляє стратегію і тактику, формулює